

№ 25 (570)
Ліпень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Узнагарода: Ганаровая грамата Беларускаму фонду культуры –** стар. 2
- ☞ **Фэстываль: звiнiць цымбалы ў Паставах –** стар. 3
- ☞ **Новае выданне: «Сем камянёў» для беларускіх дзетак –** стар. 6

Майстар-клас ад вядомага беларускага кухара Аляксандра Чыкілеўскага (злева)

Падрабязна на стар. 7

На тым тыдні...

✓ 23 чэрвеня ў Музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адбылася прэзентацыя кнігі Анатоля Астапенкі «Мікола Крукоўскі. Бляск і трагедыя жыцця», што выйшла ў кніжнай серыі «100 выдатных дзеячаў беларускай культуры». Так склалася, што імя М. Крукоўскага не надта вядомае шырокаму грамадству, але ён выдатны беларускі вучоны сусветнага ўзроўню, а таксама былы партызан, начальнік штаба атрада «Малады бальшавік» 2-й Заслонаўскай брыгады.

✓ 23 чэрвеня адбылася прэзентацыя кнігі прафесара Аляксандра Краўцэвіча «Гісторыя Вялікага Княства Літоўскага. 1248 – 1377 гг.». У ёй пад адной вокладкай злучаныя першая кніга пра перыяд 1248 – 1341 гг. і другая «Думвірат Альгерда і Кейстута. 1341 – 1377 гг.». Канцэпцыя працы, якая будзе працягвацца, – спалучэнне ў адным тэксце навуковай манаграфіі, кнігі для чытання і навучальнага дапаможніка. У выданні змешчаны таксама карты тэрытарыяльнага росту нашай дзяржавы.

✓ 25 чэрвеня ў Літаратурным музеі Пётруся Броўкі адбылася імпрэза «Я сам – рака!», прысвечаная 110-гадоваму юбілею народнага паэта Беларусі Пётруся Броўкі. Прыгажосць роднага краю, багацце спадчыны,

краса мовы, непрадкавальнасць часу і веліч пераменаў – усё гэта ўвабраў у сябе паэт, і з глыбіні яго душы паўсталі творы, якія сталі класікай беларускай літаратуры.

✓ 27 чэрвеня ў вёсцы Германавічы Шаркаўшчынскага раёна адбыўся фэст «Германавіцкі бульбяны калейдаскоп». Яго зладзілі мясцовыя жыхары разам з краязнаўцай, заснавальніцай культурна-адукацыйнага цэнтру імя Язэпа Драздовіча Адай Райчонак і з дапамогай ГА «Беларуская асацыяцыя журналістаў». На фэсце можна было пабачыць і пакаштаваць некалькі дзясяткаў страваў з бульбы: драпікі, клёцкі, зразы, тоўчаную бульбу, бульбяныя піражкі ды шмат іншага. А таксама – патанчыць і паспяваць разам з Таццянай Матафонавай і Георгіем Станкевічам.

✓ 30 чэрвеня па 1 жніўня ў Цэнтры сучасных мастацтваў у Мінску праходзіць выстаўка ў межах праекта «Anatomia». Гэта міжнародны праект у вобласці візуальных мастацтваў, аб'ектам даследавання якога з'яўляюцца праблемы ўспрымання цела (межы цела, самаідэнтыфікацыя, разбурэнне цялесных стэрэатыпаў, эратычнае ўспрыманне цела) і цялеснасць.

Тэма праекта гэтага года – ідэальнае цела. 22 аўтары і мастацкія калектывы з Бе-

ларусі, Польшчы, Чэхіі, Швецыі, Латвіі, Аўстрыі падрыхтавалі свае візуальныя даследаванні на тэмы «Ідэальных» эстэтычных, сацыяльных, метафізічных целаў.

✓ 1 ліпеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Тры аповеды пра вайну», прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі і сімвалічна прэзентаваная напярэдадні Дня Незалежнасці і чарговай гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Праект складаецца з трох невялікіх выставак: «Лісты для Таліка» – фантэзійныя малюнкi Васіля Маркава 1943 – 1945 гг., «Шляхамі вайны» – фатаграфіі ваеннага карэспандэнта ТАСС Аляксандра Дзітлава, «Дзяўчыны Перамогі» – матэрыялы з сямейных архіваў і фондаў музея.

✓ 1 ліпеня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася прэзентацыя манаграфіі Міхася Тычыны «Народ і вайна», прысвечаная 70-годдзю з Дня Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне і Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь.

У кнізе даследуюцца і перасэнсоўваюцца такія вечна актуальныя праблемы, як «народ», «вайна», «літаратура». Выйшла яна ў выдавецтве «Беларуская навука» і напіса-

ная адным з вядучых навукоўцаў краіны, доктарам філалагічных навук, загадчыкам аддзела тэорыі і гісторыі літаратуры, пісьменнікам, літаратурным крытыкам, аўтарам многіх даследаванняў у галіне айчыннай філалогіі.

✓ 1 ліпеня ў мінскім Цэнтры сучасных мастацтваў адкрылася выстаўка ірландскага мастака Шона Ханрахаана «Калі ноч палюхае дзень». Гэта нізка з шасці твораў з ідэяй пошуку і асэнсавання агульнасці культуры Беларусі і Ірландыі. Працы выкананыя ў тэхніцы шаўкаграфіі па драўлянай пласціне. Распрацоўка асабістых асацыяцыяў, уражанняў і ўспамінаў мастака прадстаўлена тут праз вобразы лесу і раслінаў, памежных станаў ночы і дня.

✓ 2 ліпеня ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча адкрылася персанальная выстаўка мастака Віктара Васюкевіча «Святло-Візія». Творца працуе ў рэчышчы нефігуратыўнага мастацтва. Унікальнасць яго стылю – у спалучэнні экспрэсіўнага тэмпераменту жывапісу з пшчотнай колеравай гамай, характэрнай для пейзажаў роднай прыроды.

✓ 2 ліпеня ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася выстаўка твораў жывапісу творчага аб'яднання Бе-

ларускага саюза мастакоў «Традыцыя» і Студыі ваенных мастакоў «Рубцы нашай памяці». Сярод удзельнікаў – народныя мастакі Беларусі М. Данцыг, Г. Паплаўскі, І. Міско, заслужаныя дзеячы мастацтваў Беларусі М. Апіёк, У. Церабун, У. Гардзеенка, Л. Дударэнка, У. Уродніч, жывапісцы В. Барабанцаў, Г. Лойка, Л. Гоманаў, М. Мераанкоў, М. Мішчанка і іншыя.

✓ 2 ліпеня ў Дзелявым і культурным комплексе Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі (г. Масква) адкрылася выстаўка «Традыцыйная матэрыяльная культура Беларусі» з фондаў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь. Выстаўка распавядае пра багаты і разнастайны культурны ландшафт нашай краіны і шэсць гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў – Паазер'е, Падняпроўе, Цэнтральная Беларусь, Заходняе і Усходняе Палессе, Панямонне.

✓ 3 – 5 ліпеня на тэрыторыі Ніжняга парку ў Вілейцы праходзіць рыцарскі фестываль «Гонару продкаў – 2015», пад час якога можна было пабачыць рыцарскія турніры, спаборніцтвы алембардыстаў, лучнікаў і арбалетчыкаў, штурм замка, тэатральнае прадстаўленне «Спаленне вядзьмаркі» ды інш.

Навіны БФК

Ганаровая грамата Беларускаму фонду культуры

Беларускі фонд культуры быў адзначаны ганаровай граматай Рэспубліканскай канфедэрацыі прадпрыемальніцтва за вялікі ўнёсак у адраджэнне і рэпрэзентацыю гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі, павышэнне інтарэсу грамадскасці да нацыянальнай культуры, вывучэнне і папулярнасацыялізацыю творчай спадчыны беларусаў.

Цырымонія ўзнагароджвання адбылася 25 чэрвеня ў мінскай ратушы ў рамках ушанавання лаўрэатаў Рэспубліканскага конкурсу «Лепшы горад (раён) і вобласць для бізнесу Беларусі – 2015». Конкурсе штогод ладзіцца Рэспубліканскай канфедэрацыяй прадпрыемальніцтва сумесна з рэгіянальнымі бізнес-асацыяцыямі пры падтрымцы Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь. Мэта мерапрыемства – выяўленне рэгіёнаў Беларусі, у якіх створаныя найбольш аптымальныя ўмовы для развіцця прадпрыемальніцтва.

Сёлета акцэнт быў зроблены на ўдзел беларускіх прадпрыемальнікаў у культурных праектах у якасці спонсараў і мецэнатаў, а таксама – на асабліва свабодна развіцця дзяржаўна-прыватнага партнёрства ў сацыяльнай сферы. Такім чынам, фіналістамі конкурсу сталі наступныя рэгіёны:

- у намінацыі «Лепшы горад (раён) для бізнесу Беларусі – 2015» (з колькасцю насельніцтва менш за 50 тыс. чалавек) – *Жыткавіцкі, Камянецкі, Чэрвеньскі раёны;*
- у намінацыі «Лепшы горад (раён) для бізнесу Беларусі – 2015» (з коль-

Узнагароду атрымлівае Т. Стружэцкі

касцю насельніцтва больш за 50 тыс. чалавек) – *Калінкавіцкі, Ваўкавыскі, Аршанскі раёны;*

- у намінацыі «Лепшая вобласць для бізнесу Беларусі – 2015» – *Магілёўская вобласць;*
- у намінацыі «Лепшы абласны цэнтр для бізнесу Беларусі – 2015» – *Гомель;*
- у намінацыі «Лепшы раён горада Мінска для бізнесу – 2015» – *Цэнтральны раён сталіцы.*

На цырымоніі ўзнагароджвання былі ўручаныя ганаровыя граматы

ўстановам культуры, адукацыі і грамадскім арганізацыям – членам і партнёрам канфедэрацыі. Узнагароду для Беларускага фонду культуры прымаў намеснік старшыні БФК Тадэуш Стружэцкі. У сваёй прамове Тадэуш Іванавіч распавёў пра запланаваныя праекты фонду, у тым ліку пра грамадскую ініцыятыву па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай – адной з галоўных каталіцкіх святыняў Беларусі. Тым самым была выказаная надзея на тое, што беларускі бізнес, як сацыяльна адказны і неабякавы да культуры сваёй краіны, не застанеца ў баку ад такой высакароднай справы. Гэтую ініцыятыву падтрымалі ўдзельнікі цырымоніі, сярод якіх былі Надзвычайны і Паўнамоцны Паслы і Часовыя Павераныя Польшчы, Казахстана, Сербіі, Швейцарыі, Грузіі, Венесуэлы, Лівіі, Ірака, Пакістана, а таксама прадстаўнікі дыпламатычных місій у Расіі, Малдове, Італіі і Паўднёвай Карэі.

Нагадаем чытачам нашай газеты, што разам з прадпрыемальнікамі асацыяцыямі Беларускага фонду культуры браў актыўны ўдзел у грамадскім аб-

меркаванні будучыні двух маёнткаў вядомага роду фон Гутэн-Чапскіх – у Прылуках Мінскага раёна і Станькаве Дзяржынскага раёна. Тым самым фонд аказаў неабходную кансультацыйную дапамогу пры працы з дзяржаўнымі органамі і міжнароднымі арганізацыямі. Беларускаму фонду культуры надае пільную ўвагу захаванню матэрыяльнай і духоўнай спадчыны роду Агінскіх, пра што сведчаць шматлікія артыкулы на старонках «Краязнаўчай газеты».

На цырымоніі ўзнагароджвання ганаровыя граматы атрымалі таксама Беларускаму саюзу кампазітараў, Ротарыклуб «Мінск», выдавецтва «Чатыры чвэрці» і «Мэдзжык», фонды «Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага», «Паўночныя Афіны» і «Ляліва», Міжнароднае грамадскае аб'яднанне мастакоў і мастацтвазнаўцаў «Майстар», прадзюсарскі цэнтр «JazzinMinsk», арганізацыя «Заславль-Тур», грамадскае аб'яднанне «Адпачынак у вёсцы», Міжнародны сацыяльна-эканамічны фонд «Ідэя», навукова-кансультацыйная ўстанова «Час бізнесу», кафедры культуралогіі і міжкультурных камунікацыяў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Падзякай былі адзначаны Музей гісторыі горада Мінска і асабіста яго дырэктар Галіна Ладзісава, а таксама віцэ-старшыня Мінскага сталічнага саюза прадпрыемальнікаў і працадаўцаў Уладзімір Сівуха.

Спадзяемся на далейшае ўмацаванне і развіццё дыялогу паміж бизнес-супольнасцю краіны і грамадскімі інстытутамі на карысць культуры Беларусі.

Павел САПОЦЬКА,
старшыня Мінскага абласнога аддзялення
Беларускага фонду культуры,
куратар конкурсу

Наш календар

6 ліпеня споўнілася 110 гадоў з дня нараджэння Пятра Глебкі

Пятро Глебка нарадзіўся ў 1905 г. у в. Вялікая Уса (цяпер Уздзенскі раён). Беларускі паэт, драматург, перакладчык, арганізатар навукі. Пасля заканчэння сямігодкі (1923 г.), спрабаваў паступіць у БДУ, але няўдала, тады паступае ў Белпедтэхнікум (1924 – 1927 гг.), дзе ў той час выкладаў Якуб Колас. У Белпедтэхнікуме П. Глебка пазнаёміўся з П. Трусам і М. Лужаніным, актыўна супрацоўнічаў з імі ў насценнай газеце.

У 1925 г. П. Глебка ўступае ў шэрагі «Маладняка», у гэтым жа годзе ў газетах «Беларуская вёска», «Савецкая Беларусь», часопісах «Работніца і сялянка», «Беларускі піянер» з'явіліся яго першыя вершы. Пачынаў П. Глебка як тыповы маладняковец – з «маладняцкім задорам», са «стальнай» верай у «залатое ранне» краіны. З пераходам П. Глебкі ў 1926 г. у літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Узвышша» мяняецца яго творчая манера. Яна становіцца больш стрыманай, рэфлексійна-разважлівай, псіхалагічна-паглыбленай. У 1927 г. П. Глебка пераводзіцца на літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне БДУ, дзе атмасфера ў цэлым спрыяла інтэлектуальнаму росту і мастацкай творчасці. Пасля заканчэння ўніверсітэта ў 1930 г. ён працаваў загадчыкам літаддзела ў газеце «Калгаснік Беларусі», у часопісе «Полымя рэвалюцыі». У 1934 – 1936 гг. – кансультантам па паэзіі ў Саюзе пісьменнікаў БССР. Пад час Вялікай Айчыннай вайны – у рэдакцыях фронтовых газетаў «За Савецкую Беларусь», «За свабодную Беларусь». Пад псеўданімам Язэп Касіла друкаваў сатырычныя творы ў газеце-плакаце «Раздавім фашысцкую гадзіну» і ў «Партызанскай дубінцы». У 1943 – 1945 гг. – рэдактар выдавецтва ЦК КП(б)Б «Савецкая Беларусь», галоўны рэдактар Дзяржаўнага выдавецтва БССР у Маскве.

З 1945 г. працаваў у Інстытуце літаратуры, мовы і мастацтва Акадэміі навук БССР, узначальваў групу па складанні «Руска-беларускага слоўніка» (1953 г.). У 1952 – 1956 гг. кіраваў сектарам лексікаграфіі, з 1957 г. – дырэктар Інстытута мовазнаўства. У 1957 – 1969 гг. Глебка узначальваў Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук БССР. У 1966 – 1969 гг. – акадэмік-сакратар Аддзялення грамадскіх навук Акадэміі навук БССР. Абіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР у 1955 – 1967 гг. Удзельнічаў у працы сесіяў Генеральнай Асамблеі ААН (1955, 1956, 1957, 1964 гг.).

Узнагароджаны ордэнам Леніна, двума ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэнамі Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны» і медалямі.

Памёр 18 снежня 1969 г.

Падрыхтаваў Алякс Сачанка

Дзе вярта пабываць

Рамесніцкі летнік на Пцічы

Ужо чацвёрты год запар усе ахвочыя змогуць засвоіць традыцыйныя беларускія рамесніцкія заняткі на беразе ракі Пціч. Летнік адбудзецца з 15 па 19 ліпеня. У цэнтры ўвагі ўласцівыя дадзеныя мясцовасці лозапляценне і выраб посуду з дрэва. Таксама для ўсіх ахвочых упершыню будуць праведзеныя майстар-класы па засвойванні тэхнікі фарбавання тканінаў і нітак.

Як распавяла арганізатар летніка Ганна Рубчэня: «У гэтым годзе да нас завітае Сяргей Выскварка – спецыяліст па традыцыйным танцавальным этыкеце, традыцыйнай манеры выканання, мастацкі кіраўнік фальклорнага калектыву «Верабейкі», і навучыць рабіць выцінанкі. Вечары зоймуць міні-этнаграфічныя паходы, спевы і танцы, а завершыць летнік выніковы канцэрт».

Завяршальныя раскопкі ў Лаўрышава

З 13 па 24 ліпеня ў в. Лаўрышава Шчорсаўскага сельсавета Навагрудскага раёна будуць праводзіцца археалагічныя раскопкі на месцы, дзе першапачаткова размяшчаўся Лаўрышаўскі манастыр. Гэта адзін з самых старадаўніх манастыроў у Беларусі, які быў заснаваны каля 1260 г. сынам вялікага князя літоўскага Міндоўга – Войшалкам Міндоўгавічам (вялікі князь літоўскі ў 1264 – 1267 гг.). Першым ігуменам манастыра быў святы прападобны Елісей Лаўрышаўскі.

Сёлета раскопкі завершаць 5-гадовую праграму палявых даследаванняў у Лаўрышава, якія вядуцца з дабраславення епіскапа Навагрудскага і Слонімскага Гурыя. Кіраўніком

экспедыцыі з'яўляецца доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі Беларусі і паліталогіі факультэта інфармацыйных тэхналогіяў Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта Сяргей Рассадзін (г. Мінск).

Пачынаючы з 2011 г., у ходзе раскопак быў выяўлены разнастайны археалагічны матэрыял XIII – XVIII стст., а таксама знойдзены падмурак, які можа адносіцца да храма XIV ст. Знаходкі ўказваюць на тое, што першапачаткова, да 1836 г., манастыр размяшчаўся ў в. Лаўрышава. У 1913 і 2007 гг. ён узноўлены на новым месцы – каля в. Гнесічы, за 1,5 км ад Лаўрышава.

Працуюць у экспедыцыі ў асноўным моладзь, студэнты і

Лозунг летніка – «Лаза – гэта проста і натуральна!» Арганізатары хочучь паказаць, што засвоіць рамесніцкі заняткі можа кожны – як вясковы маладзён, так і прасты мінчук.

За тры гады існавання летніка ў ім паўдзельнічала каля 50 чалавек, не ўлічваючы мясцовых дзяцей, якія штогод з цікаўнасцю назіраюць за майстар-класамі. Выніковы канцэрт удзельнікаў летніка стане чаканым святам для мясцовых жыхароў.

Рамесніцкі летнік будзе праводзіцца на беразе ракі Пціч, побач з вёскай Азярычына, што ў Пухавіцкім раёне (35 км ад Мінска, за 2 км ад в. Дудуткі).

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэл. +375 29 336 52 04 (Ганна Рубчэня), альбо напісаўшы на адрас aziaryczyna@gmail.com.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Паводле інфармацыі
арганізатараў
раскопак

Нашы віншаванні

• 25 гадоў таму, 1 ліпеня 1990 года, быў заснаваны Чачэрскі гісторыка-этнаграфічны музей

Музей быў адкрыты для наведнікаў у верасні 2004 года. Размешчаны ён у будынку ратушы, які з'яўляецца гісторыка-культурнай каштоўнасцю другой паловы XVIII стагоддзя. Асноўны фонд складаюць 18 563 адзінкі захоўвання (2012). Дзейнічаюць экспазіцыйныя залы: «Археалогія», «Ікананіс», «Этнаграфія», «Чачэрскі край у складзе Расійскай Імперыі», «Эканамічнае развіццё краю (канец XVIII – пачатак XX стагоддзя)», «Мемарыяльны зал Чарнышовых», «Рэха Чарнобыля».

У зале археалогіі экспануюцца фрагменты касцей маманта, ляпныя гаршкі часоў неаліту, крамянёвыя прылады працы, жаночыя ўпрыго-

жанні, нацельны абразок XII стагоддзя з археалагічных помнікаў Бердыж, Нісімавічы і Чачэрскага гарадзішча. У зале ікананісы выстаўлена калекцыя старажытных абразоў мясцовых майстроў і ікананісаў бабіцкай ікананіснай школы Гаўрылы і Уладзіміра Гераковых. У этнаграфічнай зале дэманструюцца прылады працы і прадметы побыту сялянаў XIX – пачатку XX стагоддзя, калекцыі народных касцюмаў, знакамітыя чырвона-белыя чачэрскія ручнікі.

Беларускі фонд культуры і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць супрацоўнікаў музея з юбілеем установы і жадаюць плёну ў працы, натхнення, здароўя і дабрабыту!

• Музей-сядзіба Францішка Багушэвіча «Кушляны» быў заснаваны 6 ліпеня 1990 г., з 2001 г. з'яўляецца філіялам Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Музей размешчаны ў хаце, якую адбудаваў Ф. Багушэвіч у 1896 г., і гэта адзіная ўцалелая сядзіба беларускага пісьменніка. Да 1988 г. у доме месцілася Кушлянская сельская бібліятэка імя Ф. Багушэвіча, у 1990 г. сядзіба была рэстаўраваная: адноўлены падмурак, франтоны, дах і першапачатковая планіроўка дома. У 2005 г. музейнаму комплексу быў нададзены статус гісторыка-культурнай каштоўнасці 3-й катэгорыі як гістарычнаму аб'екту.

Экспазіцыя музея размешчаная ў 6-і залах. У мемарыяльнай частцы сядзібы ўстаноўлены інтэр'еры кабінета і гасцёўні, пакой аздабляюць сапраўдныя і ўстаноўлены мемарыяльныя рэчы Ф. Багушэвіча і яго сям'і: насценны гадзіннік, камода, піяніна, самаварны столік, кніжная шафа, пісьмовы стол, канапа ды інш. Літаратурная частка размешчаная ў 3-х залах. Тут прадстаўлены першыя паэтычныя зборнікі («Дуд-

ка беларуская», «Смык беларускі»), аўтографы і фотаздымкі, рукапісы твораў і лісты, напісаныя Ф. Багушэвічам, кнігі У. Сыракомлі, В. Дуніна-Марцінкевіча, А. Міцкевіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа. Экспануюцца ключ з сядзібы Багушэвічаў, рэчы канца XIX ст.: дыванок, вышыты дачкой Ф. Багушэвіча, ручнік і чайноў са Свіранаў, лінейка-закладка і інш. Таксама ў экспазіцыі знаходзяцца дакументы, якія адлюстроўваюць удзел сям'і Багушэвічаў у паўстанні 1863 – 1864 гг., сведчаць пра адвакацкую дзейнасць Ф. Багушэвіча, паступленне ў Пецябургскі ўніверсітэт.

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» віншуюць супрацоўнікаў музея з дваццаціпяцігадовым юбілеем установы, зычаць поспехаў у працы, здароўя і дабрабыту!

З 12 па 14 чэрвеня ў Паставах прайшоў XVIII міжнародны фестываль народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік». Гэта быў ужо 25-ы фестываль з часу яго заснавання ў 1989 годзе, які з'яўляецца старэйшым у галіне народнага мастацтва ў нашай краіне. Пасля першага рэспубліканскага свята ў Віцебску і двух наступных у Магілёве, фестываль стала праводзіцца ў Паставах з 1992 года, а з 1996-га – у рангу міжнароднага.

Сёлета былі прадстаўлены музычныя калектывы і індывідуальныя выканаўцы з усіх рэгіёнаў Беларусі, у тым ліку і лаўрэаты фестываляў мінулых гадоў, а таксама творчыя дэлегацыі з Літвы, Латвіі, Польшчы, Расіі, Украіны, Эстоніі. Адбыліся таксама традыцыйныя мерапрыемствы – конкурс «Хто каго?», канцэрты з цыкла «Музыка палацаў і сядзібаў», класічнай музыкі ў Пастаўскім касцёле, вялікі гала-канцэрт з удзелам гасця фестываля Нацыянальнага акадэмічнага народнага хору Рэспублікі Беларусь імя Г. Цітовіча. Было таксама ўшанаванне людзей, якія зрабілі значны ўнёсак у станаўленне і развіццё фестываля.

Безумоўна, найважнейшымі і адметнымі базавымі складнікамі фестываля «Звіняць цымбалы і гармонік» былі і павінны застацца традыцыйныя конкурсы «Хто каго?», канцэртныя выступленні, майстар-класы і творчыя лабараторыі. Гэта творчая кухня дае магчымасць адлюстраванню рэальнага стану і тэндэнцыі захавання і развіцця рэгіянальнай музычнай культуры, праблемы рэпертуару, разнастайнасць або абмежаванасць выкарыстання ў ансамблевым музыцыраванні традыцыйных беларускіх музычных інструментаў.

Першы фестываль на Пастаўшчыне ў 1992 годзе з назвай «Звіняць цымбалы і гармонік» стаў добрай прыступкай для рэалізацыі шматгадовага навукова-творчага праек-

Пакінуць памятку для гісторыі

та па адрэстаўраванні, развіцці і папулярнасці нацыянальных і рэгіянальных музычных традыцыяў.

Кожны фестываль высвечвае і здабыткі, і рэальныя праблемы народнага музычнага мастацтва. Так было і сёлета. Як адначалі амаль аднадушна ўсе члены журы, фестываль парадаваў багатым і цікавым прадстаўленнем дзіцячых калектываў і выканаўцаў. Як заўсёды, высокім выкананым узроўнем і шырокім прадстаўніцтвам выдзяляўся Пастаўскі раён. Такім чынам ён не толькі дэманструе багаты творчы патэнцыял, але і пацвярджае права захоўваць гэты фестываль менавіта на Пастаўшчыне. Гран-пры фестываля атрымаў Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь фальклорны ансамбль «Дударыкі» з Мінска. Што тычыцца дарослых удзельнікаў фестываля, то гэта былі сярэдняга ўзроўню калектывы. А тыя вобласці, дзе да адбору калектываў на фестываль паставіліся фармальна, а можа, і без ведання рэальнай сітуацыі на месцах, былі прадстаўлены калектывамі, якіх магло і не быць на фестывалі. Яшчэ раз пераконваюся ў правільнасці сваёй даўняй пазіцыі – удзельнікаў фестываля неабходна вызначаць на конкурснай аснове. Выпадковых калектываў і выканаўцаў на такім фестывалі не можа быць – усе яны павінны дакладна і на добрым узроўні прадстаўляць традыцыйную рэгіянальную музычную культуру...

У адпаведнасці з даўно выпрацаванай канцэпцыяй фестываля «Звіняць цымбалы і гармонік», у якую кожны раз уносяцца нейкія дапаўненні, кожны фестываль павінен мець хоць нейкую навізну, пакідаць па сабе і матэрыяльныя здабыткі або адзнакі.

Можна сцвярджаць, што фестываль стымуляваў або спрыяў актыўнаму развіццю і культурнай інфраструктуры горада і раёна. У 1996 годзе ўпершыню сярод раённых цэнтраў Беларусі ў гарадскім парку быў пабудаваны прыгожы амфітэатр; у 1998 годзе – адкрыты

валю была арганізаваная першая ў Беларусі выстаўка-прэзентацыя прыватных калекцыяў музычных інструментаў (калекцыі Дзмітрыя Сасноўскага з Гомеля, Дзмітрыя Ровенскага, Віктара Кульпіна, Уладзіміра Берберова і Міхаіла Слізкага з Мінска, Мар'яна Скрамблевіча з Гродна,

Фота Алены ШАПАЛАВАЙ

Дом рамёстваў у адрэстаўраваным будынку былога млына, помніку гісторыка-культурнай спадчыны; пазней была адкрытая абноўленая экспазіцыя раённага краязнаўчага музея, адрэстаўраваны будынак палаца Тызенгаўза, рэканструяваны раённы дом культуры, а самі Паставы, захаваўшы гістарычнае аблічча, сталі вельмі прыгожым сучасным горадам са сваёй камернаасцю і ўтульнасцю.

Прэзентацыі кнігі Альбіны Скарабагатчанкі «Народная інструментальная культура беларускага Паазер'я», зборнікаў Уладзіміра Грома «Зайграйце, музыкі!», «Дударэньку-гаспадарэньку», «Інструментальныя найгрышы для ансамбляў народнай музыкі ў апрацоўцы М. Сіраты» і іншых, разнастайныя мастацкія і фотавыстаўкі, прэзентацыі кампакт-дыскаў лепшых музычных калектываў заўсёды былі прыгожым і лагічным дапаўненнем праграмаў фестываляў.

У 2001 годзе пад час фестыва-

Уладзіміра Козака з Віцебска, Анатоля Собаля з Паставаў, Аляксандра Бўдакімава з Капыля; пазней выстаўкі музычных інструментаў праводзіліся неаднаразова.

У 2006 годзе адбылося адкрыццё памятнага знака на месцы будучага помніка народным музыкам каля Пастаўскай школы мастацтваў, у 2012-м – усталяванне памятных дошак у сувязі з наданнем імя А. Тызенгаўза Пастаўскай дзіцячай школе мастацтваў, на ацалелым будынку ў в. Каралінова (помніку гісторыка-культурнай спадчыны), у якім жыў і працаваў вядомы мастак Альфрэд Ромер. Да месца дадаць, што беларускі, літоўскі і польскі мастак, скульптар, медальер, мастацтвазнаўца і этнограф жыў і працаваў у Каралінове з 1874 па 1884 год. Тады ён напісаў адну з дзвюх працаў, што захаваліся ў Беларусі, – «Хрыстос і сірата», якая цяпер упрыгожвае сцены Камайскага касцёла. У тым жа годзе быў праведзены мастацкі пленэр,

прысвечаны 180-годдзю з дня нараджэння А. Ромера і выстаўка па яго выніках, а падараныя мастакам карціны паклалі пачатак фармаванню будучай карціннай галерэі ў палацы Тызенгаўза ў Паставах.

З 2010 года па ініцыятыве арганізатараў фестываля ў Паставах пачалі праводзіцца пленэры рэзчыкаў па камені з удзелам выкладчыкаў і студэнтаў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў пад кіраўніцтвам прафесара А. Фінскага. Усталяванне ў знакавых месцах горада прыгожых каменных скульптураў надало гораду дадатковую адметнасць. Прыгожым сімвалам горада стаў памятник знак у гонар Міжнароднага фестываля народнай музыкі «Звіняць цымбалы і гармонік», адкрыты ў гарадскім парку непадалёк летняга амфітэатра ў 2013 годзе. Сёлета галерэя каменных скульптураў папоўнілася яшчэ адной – памятным знакам, прысвечаным пабрацімскім сувязям Паставаў з гарадамі ў Літве, Латвіі, Польшчы, Расіі, Эстоніі.

За гады правядзення фестываля ў Паставах яму былі прысвечаныя шмат вершаў мясцовых паэтаў А. Нафрановіча, Н. Захарэвіч, Ф. Касаткінай, Н. Карнілавай, І. Пракаповіча, В. Гучык і іншых, створаныя з дзясятка песень, што пастаянна гучаць на фестывалях.

Важным складнікам юбілейнага фестываля стала музейная экспазіцыя, прысвечаная фэсту, першая падобная экспазіцыя ў Беларусі. Яна ўдала дапоўніла адкрытыя летась новыя экспазіцыі палаца Тызенгаўзаў – філіяла Пастаўскага раённага краязнаўчага музея. Узрунены, што пры зацікаўленым стаўленні кіраўніцтва Пастаўскага раёна, арганізатараў фестываля і музейных супрацоўнікаў, у бліжэйшай перспектыве можна сфармаваць асобны музей, які будзе вабіць і спецыялістаў, і шматлікіх турыстаў.

Тадэуш СТРУЖЭЦКІ,
намеснік старшыні Беларускага фонду культуры, аўтар праекта і нязменны арганізатар фестываля з часу яго заснавання

Кніга ўспамінаў пра вайну

Вялікую папулярнасць у апошнія гады набывае вусная гісторыя. Значнае месца яна займае ў працы гісторыка-літаратурнага клуба «Паходня» Бабыніцкай школы Полацкага раёна. На працягу некалькіх гадоў збіраючы ўспаміны пра Вялікую Айчынную вайну на тэрыторыі Бабыніцкага сельсавета, мы імкнуліся задакументаваць тое, што захавала памяць удзельнікаў і сведкаў.

Перадгісторыя выдання

Успаміны мясцовых жыхароў С.І. Гарбаценка, М.А. Булах, Н.М. Падсаднік, Б.С. Тарасевіча, В.Т. Пазняка, І.К. Церашкевіча, Р.К. Станоўка далі магчымасць асвяціць падзеі, звязаныя з гісторыяй супраціву, дапамаглі раскрыць карціну першых часоў акупацыі. Размовы з жыхаркамі в. Рабочкі Н.В. Бубновай, Н.В. Мясешка і А.М. Ценеравай дазволілі ўзнавіць гісторыю знішчэння іх аднавяскоўцаў у в. Шарагі, іншыя факты і падзеі ваеннага часу. В.І. Селіванава паведаміла абставіны знішчэння в. Баравыя. Успаміны Н.М. Падсаднік устанавілі факт спальвання в. Гуры, дзе Ніна Маркаўна жыла да вайны. Б.С. Тарасевіч, В.Т. Пазняк і І.К. Церашкевіч, жыхары в. Бабынічы, узгадалі пра знішчэнне сваёй вёскі ў час фашысцкіх налётаў 1943 годзе.

Сістэматызацыя сабраных матэрыялаў дапамагла выявіць новыя факты, не адлюстраваныя ў раённай кнізе «Памяць», удакладніць колькасць ахвяраў акупацыйнага рэжыму і матэрыяльных стратаў. Атрыманая звестка ляглі ў аснову даследчых працаў

«Вялікая гісторыя малой радзімы. Акупацыя на бабыніцкай зямлі» і «Нацысцкія вязні. Мясцовы аспект».

Ідэя выдаць кнігу ўспамінаў вырасла з усёй нашай папярэдняй працы. Было шкада ўнікальных матэрыялаў, хацелася захаваць праўду вайны, атрыманую з першых вуснаў, тым больш што многае з

не пра змест. Нават кароткія вытрымкі дазваляюць адчуць трагізм вайны і яе страшную разбуральную сілу.

Успаміны салдатаў

«Пры вызваленні Варшавы загінула шмат людзей. Мой знаёмы – Серпутовіч – таксама загінуў. Наогул, усіх тых, з кім я пачынаў свой шлях

Лагера там ахоўвалі чэхі. Дзякуючы ім тром палонным, сярод якіх быў і я, удалося ўцячы. Чэхі далі нам карту мясцовасці, і мы прабіраліся па начах насустрач фронту. Так апынуліся ў Польшчы. Увесь час над жыццём вісела пагроза. Мучыў голад, шмат нацярпеліся, пакуль у ваколіцах Сандаміра не сустрэліся з войскамі 1-га Украінскага фронту.

Пасля доўгай праверкі мы атрымалі зброю і сталі салдатамі 290-га гвардзейскага палка ў складзе танкавага дэсанта 5-й арміі. Шлях арміі ляжаў на Дрэздэн. Узялі яго штурмам і накіраваліся на Прагу. Дзень Перамогі сустрэў я ў Празе. За штурм горада быў узнагароджаны медалём. Аднак змагацца з немцамі давялося яшчэ амаль два месяцы, а святкаваць Перамогу толькі 20 чэрвеня, пасля таго, як былі знішчаны немцы і ўласаўцы, што трымаліся ў Чэхіі да гэтага часу» (з успамінаў М.А. Падсаднік, салдата 290-га гвардзейскага палка ў складзе танкавага дэсанта 5-й арміі).

Ушачаў у акружэнне трапілі ўсе атрады брыгады імя Варшывылава.

Блакада суправаджалася рэпрэсіямі супраць мірнага насельніцтва. Так, па ўспамінах сведкаў, пад рэпрэсіі трапілі вёскі Бабынічы, Рабочкі, Шарагі, Лабэцкія, Вуглы, Жураўна, Баярова, Смолёўшчына, Ухвішча, Матырына, Саланевічы, Будзькаўшчына, Забелле, Замошша, Лесава, Мураўі і шматлікія хутары. Схэма знішчэння была ўсюды аднолькавая: спачатку вёскі бамбілі, потым з'яўляліся немцы і зганялі людзей або ў лагеры (яны былі ў вёсках Будзькаўшчына, Лесава, Ветрына), або ў асобны населены пункт недалёка ад чыгункі. У лагерах і населеных пунктах ішла сарціроўка: аддзялялі маладых, моцных, працаздольных. Многія сем'і аказаліся разлучанымі, малых дзяцей забіралі ад бацькоў, каб разам са старымі і нямоглымі знішчыць іх пасля таго, як працаздольныя адправяць далей. Вельмі часта рабілася гэта хутка, так што людзі бачылі дым і маглі зразумець, што адбывалася. Адабраных для адпраўкі зганялі ў Празарокі, дзе была чыгуначная станцыя.

Успаміны сведкаў аднаўляюць многія старонкі тых трагічных падзеяў.

«Пасля бамбёжкі ўсе вырашылі разысціся па лесе. Мы з мамай рушылі назад у Запалле. Ісці трэба было праз балота, было вельмі мокра, мы проста танулі ў балоце. Час ад часу немцы зноў пачыналі бамбёжку, тады мы ўсёй сям'ёй хаваліся за адзін камень, каб загінуць усім разам.

Калі падышлі да вёскі, убачылі, што там нікога няма. Дзверы ўсіх хат раскрыты. Каля вёскі ходзяць коні, некаторыя пад сёдламі, некаторыя без сёдлаў. Раптам проста над нашымі галовамі сталі ляцець кулі. Мы пачулі каманду падняць рукі ўгору. Гаварылі па-руску. Гэта былі латышы. Яны былі ў карнай камандзе. Адзін з іх сказаў, што ўсіх з Запалля сагналі ў Ляпейкі. Нас жа пагналі ў Целяшы. Падвялі да склепа. Там мы ўбачылі дзядзьку – мамінага брата. У яго былі звязаныя рукі і закручаны назад. Дзядзька быў са сваёй сям'ёй. Была там і яшчэ адна жанчына.

Назаўтра падагналі тры падводы. Мы маглі б памяціцца і на адной, але нас злавалі паасобку, таму і вязлі так. Мама вельмі хацела піць, але латыш нават не даў папіць ёй вады. Нас прыгналі ў Празарокі. Там на плошчы мы ўбачылі многа пабітых людзей. Сярод іх хадзілі латышы і штурхалі нагамі пад жываты, мусіць, шукалі жывых. Я сказала маме, што і нам гэта будзе. Хутка прыйшоў нейкі гоўсты чалавек у ваенным адзенні і загадаў везці нас далей» (з успамінаў А.М. Ценеравай, жыхаркі в. Рабочкі).

Зоя ШКЛЯНИК,
кіраўнік праекта, Полацкі раён
Фота Андрэя МАРЦІНКЕВІЧА
(Заканчэнне
ў наступным нумары)

расказанага нашымі суразмоўцамі заставалася незаправаваным. Бачанне вайны знутры дазваляе аднавіць ваенныя падзеі без прыкрасаў і скажэнняў, і менавіта жаданнем захаваць праўду, данесці яе да нашчадкаў тлумачыцца нашая праца. Мы вельмі радыя, што кніга ўспамінаў «Вайна ў памяці маёй» пабачыла свет – гэта знак нашай павягі да ваенных пакаленняў і слова ўдзячнасці ім.

У кнізе сабраныя ўспаміны ўдзельнікаў, сведкаў Вялікай Айчыннай вайны, вязняў нацызму – жыхароў Бабыніцкага сельсавета. Яна складаецца з раздзелаў «Салдаты той вайны вялікай», «Жыццё за калючым дротам», «Дзеці вайны», назвы якіх даюць уяўлен-

салдата (а я быў самы малады), разгубіў. Хто загінуў, хто быў паранены, потым я быў паранены і трапіў у шпіталь. У шпіталь я трапіў так. Быў чарговы бой, мяне параніла ў руку. На той момант я не разумеў, што ў мяне перабіла касціну і мая рука доўгі час не будзе дзейнічаць. Хлопцы, якія ў гэты момант былі побач, сцягнулі мяне ў акоп. Я аказаў сабе першую дапамогу, перавязаў руку бінтамі, якія былі ў мяне, і бінтамі, якія пакінулі хлопцы (кожнаму перад боем выдавалі па 2 бінты). Я вельмі хутка сыходзіў крывёй, страціў прытомнасць. Перад боем нас не кармілі, гэта ўскладняла мой стан. Мяне адшукаў сабака. Медыцынскім сёстрам дапамагалі спецыяльна навучаныя сабакі. У іх былі прышчэпленыя невялікія сумачкі з медыкаментамі першай неабходнасці, потым прыпаўзла дзядзьчына, і мы выпузілі з поля баявых дзенняў» (з успамінаў А.І. Грыдзюшкі, радавога 37-га пяхотнага палка 8-й арміі 1-га Беларускага фронту).

«На самым пачатку 1944 года нас з лагера ў Латвіі вывезлі ў Германію, у Магдэбург.

«Вясной 1943 года на Бабынічы былі зроблены павебраныя налёты з аэрадрома ў Празароках. У гэты час я быў дзяжурным у штабе атрада. Самалёты кідалі запальныя бомбы, разрыўныя, стралялі з кулямётаў. Увесь цэнтр Бабынічаў хутка заняўся агнём. Здавалася, што гарэла ўсё. Самалёты цэлілі ў штаб, але ён застаўся цэлым. Прыляталі самалёты тры разы, але пасля першага налёту партызаны перамясціліся ў лес.

Калі к вечару вярнуліся ў вёску, то ўбачылі, што цэнтральнай часткі Бабынічаў больш не існавала» (з успамінаў Б.С. Тарасевіча, партызана атрада «За Радзіму» брыгады імя Варшывылава).

Успаміны з-за калючага дроту

Партызанскі рух у рэгіёне стаў прычынай масавай адпраўкі людзей у Германію, якая ў нашых мясцінах пачалася ў 1944 годзе. У гэты час Чырвоная Армія наступала, і страх апынуцца ў акружэнні прымусіў немцаў пачаць буйную карную экспедыцыю супраць партызанаў. У раёне

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 24

Уздоўж: 2. Гоман. 6. Алюр. 7. Акоп. 10. Бравада. 11. Караван. 15. Радзіма. 18. Салдат. 19. Ранжыр. 22. Помнік. 24. Хатынь. 26. Фаланга. 32. Бембель. 33. Гаравец. 35. Плуг. 36. Іван. 37. Аплот.

Упоперак: 1. Слава. 2. Гродна. 3. Май. 4. Напалм. 5. Сорак. 8. Брыгада. 9. Мадонна. 12. Жыта. 13. Юз. 14. Зубы. 16. Стрэлка. 17. Трасуха. 20. Снайпер. 21. Стралец. 23. Орша. 25. Неба. 27. Аблога. 28. Ас. 29. Граніт. 30. Абель. 31. Талаш. 34. Тыл.

Наш календар

Добразычлівы цэнзар

220 гадоў таму, 5 ліпеня 1795 г., нарадзіўся Павел Васільевіч КУКАЛЬНІК. Письменнік, гісторык. Доктар права, прафесар усеагульнай гісторыі і статыстыкі ў Віленскім універсітэце. Ён нарадзіўся ў горадзе Замасць (Польшча) ва ўкраінскай уніяцкай сям'і (у 1821 г. прыняў праваслаўе). У 1804 г. сям'я пераехала ў Пецябург. У 1810 – 1824 гг. з перапынкамі П. Кукальнік служыў у розных міністэрствах. У 1815 г. у Полацкай акадэміі абараніў доктарскую дысертацыю «Пра ўплыў рымскага права на ўсерасійскае». Пераклаў з французскай мовы «Скарочаную ўсеагульную гісторыю» Л.Ф. Сегюра (т. 1 – 5, Пецябург, 1818 – 1820 гг.). У 1824 – 1832 гг. прафесар кафедры ўсеагульнай гісторыі і статыстыкі Віленскага ўніверсітэта, пасля выкладаў усеагульную гісторыю ў Духоўнай акадэміі (1833 – 1842 гг.) і каталіцкай епархіяльнай семінарыі (з 1844 г.), рускую мову – у Медыка-хірургічнай акадэміі (1834 – 1842 гг.), служыў чыноўнікам па гістарычнай і статыстычнай частцы пры віленскім генерал-губернатары (1849 – 1851 гг.). Адначасова ў 1829 – 1841 і 1851 – 1863 гг. цэнзар, у 1863 – 1865 гг. старшыня Віленскага цэнзурнага камітэта. Кукальнік вызначаўся ліберальнымі поглядамі, добразычлівым стаўленнем да мясцовых літаратараў, з ім падтрымлівалі цесныя кантакты У. Сыракомля, А. Адынец, А. Кіркор. У 1864 – 1865 гг. старшыня Віленскай археаграфічнай камісіі. Аўтар этнаграфічных і гісторыка-краязнаўчых артыкулаў «Обычаи, поверья и предрассудки литовцев», «Путешествия по Замковой улице в Вильне», «Исторические заметки о Литве» і «Исторические заметки о Северо-Западном крае с 1794 года», «Очерки старинного быта Литвы» і інш. У сваіх гістарычных працах, якія мелі ў асноўным кампільцыйны і краязнаўчы характар, выказаў ідэі пра «літоўскую» самабытнасць, адмоўна ацэньваў сувязі ВКЛ з Польшчай і ролю каталіцтва ў краі, бо гэта, на яго думку, прыводзіла да прыгнятання праваслаўя, гвалту і кровапраліцця. Аўтар вершаў, прэзаічных твораў, а таксама мемуараў, апублікаваных у часопісе «Русский архив» (1873 – 1874 гг.).

П. Кукальнік памёр 15 верасня 1884 г. і пахаваны на праваслаўных Ефрасінеўскіх могілках у Вільні.

Падрыхтаваў
Алесь САЧАНКА

Нябесная заступніца Бялынічаў

Гербама Бялынічаў з'яўляецца стылізаваная выява абраза Маці Божай Бялыніцкай у залатым адзенні, з немаўляткам на руках. Уяўленне пра Багародзіцу як абаронцу гарадоў мае вельмі старажытныя вытокі, пра гэта захавалася шмат гісторыяў.

Існуе легенда, што Сталін у гады Вялікай Айчыннай вайны тройчы аддаваў загады аб выкарыстанні іконы Казанскай Божай Маці для абароны гарадоў. Упершыню гэта здарылася ўзімку 1941 г., калі немцы падышлі да Масквы. Ноччу напярэдадні Маскоўскай бітвы самалёт з іконай на борце тры разы абляцеў вакол сталіцы. У блакадным Ленінградзе адбыўся хрэсны ход, а пры абароне Сталінграда абраз прывозілі на самыя небяспечныя ўчасткі фронту. Магчыма, гэта толькі легенды, аднак ні Масквы, ні Ленінграда немцы не ўзялі, удалося адстаяць і Сталінград.

Іканаграфічна абраз Казанскай Божай Маці ўзыходзіць да візантыйскай іконы Валахернскай Божай Маці. Вядома, што яна не раз становілася шчытом на шляху ворагаў і зберагала Канстанцінопаль. Напрыклад, у 626 г. авары разам з плямёнамі славянаў, булгараў і гепідаў абляжылі сталіцу Візантыі і спрабавалі штурмам узяць горад. Відавочы прыпісвалі перамогу ўмяшальніцтву Багародзіцы, якая патопіла лодкі няўдалых заваўнікаў, а абаронцы горада ўжо на беразе разграмілі варвараў.

Візантыйская Божая Маці больш ваяўніца, чым заходнехрысціянская Мадона, і ўспрымалася хутчэй як Гаспадыня гарадоў, чым як Прыгожая Дама. Такое асэнсаванне яе вобраза асабліва ўзмацняецца ў VI – VII стст. у культуры і паэзіі Візантыі. Пазней праваслаўныя багасловы развілі гэтыя ўяўленні. У Акафісце, пахвальным песнаспеве ў гонар Божай Маці, яна названая «непарушнай сцяной царства», якая засцерагае вернікаў ад знешняга хаосу. Гэтую ж назву «непарушная сцяна» мае маза-

ічная выява Маці Божай Аранты ў Сафійскім саборы ў Кіеве.

Акрамя гэтага, у нас Маці Божая стала заступніцаю і апякункаю воінаў, гэты вобраз знайшоў адлюстраванне ў песні «Багародзіца», якая, у сучасным разуменні, выконвала ролю дзяржаўнага гімна Вялікага Княства Літоўскага. «Багародзіца» спявалі перад бітвамі, на цырымоніях, святах ды пахаваннях. У 1529 г. яна была ўключаная ў першы Статут Вялікага Княства Літоўскага.

Багародзіца, Дзявіца,
Богама славіна, Марыя!
У твайго сына, Гаспадыня
Маці звалёна, Марыя.
Маці звалёна, Марыя,
Зычы нам і адпусці нам
І дзеля Хрысціцеля, Божыца,
Слыш галасы,
чалавечы мыслі поўнь,

І малітву табе ўзносім,
І даць рады цябе ж просім.
Дай на свеце збожны пабыт,
Па живоце дай райскі быт
Багародзіца, Дзявіца.
Богама славіна, Марыя!

Што датычыцца абраза Маці Божай Бялыніцкай, то акрамя фактаў дапамогі асобным людзям таксама захаваліся звесткі пра абарону гарадоў. Пад час вайны паміж Расіяй і Рэччу Паспалітай 1654 – 1667 гг. ікона захоўвалася ў Ляхавіцкай крэпасці. Сцявяджаецца, што ад захопу спачатку маскоўскім, а потым шведскім войскам яе выратаваў гэты абраз.

Вось такія цікавыя падзеі знітоўваюць герб нашага паселішча з уяўленнямі далёкага мінулага. Багародзіца ёсць «град», «сцяна», а яе нявіннасць сімвалічна звязаная з непрыступнасцю і ўпарадкаванасцю паселішча.

Андрэй СУПТАЛЁў, фота аўтара

На здымку: абраз Маці Божай Бялыніцкай, які з'яўляецца копіяй аднайменнай цудотворнай іконы. Напісаны ў сярэдзіне XVII ст. у стылі барока. Захоўваецца ў Музеі старажытнабеларускай культуры ў Мінску

Вялікі вучоны з маленькага Лоева

(Заканчэнне.
Пачатак у № 24)

Жонка Вадзіма Андрэевіча пасля вайны закончыла геаграфічны факультэт Белдзяржуніверсітэта, затым выкладала геаграфію ў Мінскім педвучылішчы, у 1955 г. перайшла на працу ў вясельную школу працоўнай моладзі, дзе і выкладала да пенсіі.

Пасля заканчэння аспірантуры ў 1964 г. перайшоў на штатную працу ў БДУ. І да канца жыцця ўся яго дзейнасць была звязаная з геаграфічным факультэтам універсітэта, дзе быў дацэнтам, дэканам вясельнага аддзялення, загадчыкам кафедры геаграфіі мацерыкоў і акіянаў. Менавіта тут ён сфармаваўся як выдатны вучоны, які валодаў глыбокімі ведамі ва ўсіх галінах геаграфічнай навукі, але асноўнымі накірункамі яго навуковай працы былі тапаніміка, фізічная і эканамічная геаграфія, метадыка выкладання геаграфіі.

В. Жучкевіч справядліва лічыцца заснавальнікам беларускай школы тапанімікі. Ён напісаў першы беларускі падручнік «Агульная тапаніміка» (быў выдадзены тройчы: у 1965, 1968 і 1980 гг.), манаграфію «Паходжанне геаграфічных назваў Беларусі» (1961), кнігі «Тапаніміка Беларусі» (1968), «Кароткі тапанімічны слоўнік» (1974), «Дарогі і водныя шляхі Беларусі» (1977). Яго працу працягнулі ў БДУ прафесары Г. Рылюк і дацэнт С. Басік.

Вадзім Жучкевіч (1980-я гг.)

Шмат было зроблена Вадзімам Андрэевічам для паляпшэння выкладання геаграфіі ў школах і вузах. Ён аўтар некалькіх вучэбных дапаможнікаў і падручніка «Геаграфія БССР», які вытрымаў 10 выданняў у суаўтарстве з В. Якушка, і ў 1970 – 1984 гг. – 14 выданняў без суаўтарства. Пасля смерці В. Жучкевіча выйшаў і двухтомны падручнік для геаграфічных факультэтаў «Фізічная геаграфія мацерыкоў і акіянаў», адным з аўтараў якога ён быў.

Творчая спадчына вучонага – гэта больш за 350 навуковых, публіцыстычных, метадычных і навукова-папулярных працаў. Таксама Вадзім Андрэевіч быў навуковым кансультантам Беларускай Савецкай Энцыклапедыі (з 5-га тома) і аўтарам шэрагу яе артыкулаў, навуковым кансультантам выдання вучэбных картаў Беларусі, навуковым рэдактарам і рэцэнзентам шэрагу кніг. У 1974 г. В. Жучкевіч абраны старшынёй Геаграфічнага таварыства БССР, быў удзельнікам VI (1975) і VII (1980) з'ездаў Геаграфічнага таварыства СССР.

Праца Вадзіма Андрэевіча не была непасрэдна звязаная з экспедыцыямі і падарожжамі, але жаданне пабачыць

Амаль 30 гадоў прайшло з таго дня, як не стала Вадзіма Андрэевіча, але добрую памяць пра яго захоўваюць яго калегі і вучні, а навуковай спадчынай карыстаюцца шмат навукоўцаў і студэнтаў. Гэта яшчэ раз пацвердзілі праведзеныя ў 2011 г. геаграфічным факультэтам БДУ сумесна з Беларускай геаграфічным таварыствам чытанні, прысвечаныя 95-годдзю з дня нараджэння вучонага. У іх удзельнічалі прадстаўнікі БДУ (геаграфічнага, гістарычнага і гуманітарнага факультэтаў), Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, Беларускага дзяржаўнага эканамічнага ўніверсітэта, Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна, Дзяржаўнага цэнтра картографічна-геаграфічных матэрыялаў і дадзеных.

У Лоеве нямала людзей, якія цікавяцца жыццём і дзейнасцю знакамітага земляка. Цяпер ёсць магчымасць атрымаць усе неабходныя матэрыялы пра яго ў раённай бібліятэцы. Мяркую, нам неабходна і надалей рабіць усё магчымае, каб захавалі памяць аб выдатным вучоным. 19 лістапада 2015 г. споўніцца 100 гадоў з дня нараджэння прафесара. Мы маем магчымасць адзначыць гэтую падзею краязнаўчымі чытаннямі ў гонар вядомага навукоўца.

Мікалай АНІСАВЕЦ,
краязнаўца, публіцыст,
г.п. Лоеў

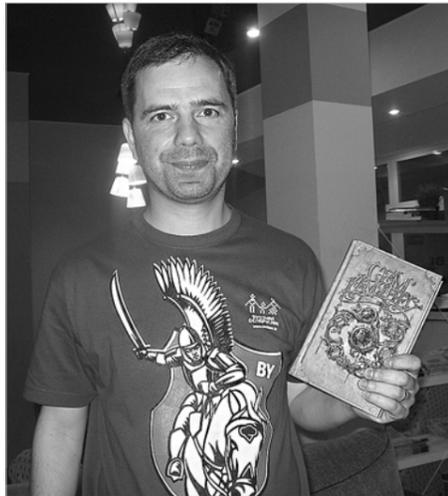

Нядаўна пабачыла свет кніга беларускага прыгодніцкага фэнтэзі пра каханне, веру, свабоду – у серыі «Каляровы ровар» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў выйшаў раман грамадскага дзеяча, пісьменніка і хрысціянна Аляксея Шэйна «Сем камянёў». Яго прэзентацыя ў Мінску адбылася 18 чэрвеня, у ёй узялі ўдзел актёры Купалаўскага тэатра Ганна Хітрык і Сяргей Рудзенья, якія аживілі некаторыя сцэны з кнігі, і музыка Кацярына Ваданосава.

«Сем камянёў» – гэта захапляльны расповед пра хлопца-падлетка Яся, які неверагодным чынам трапляе ў краіну Эферыю. Хлопец шукае там жывую ваду, якая можа ацаліць яго хворую сяброўку Мірку, і дапамагае жыхарам Эферыі вызваліцца ад улады самазвананага правіцеля Вормара... «Помні пра гэта, адважны чалавек, і заставайся адважным. Прыйдучь новыя часы. Не пакідай у гэта верыць» – бадай, у гэтых словах заключаецца асноўная думка рамана. Вось што раскажаў пра яго А. Шэін:

– Кнігу я пісаў тры з паловаю гады. Часам пачынаў думаць, што ўвогуле ніколі не змагу яе дапісаць. Але трэба сказаць, што былі цуды – альбо супадзенні, як хто назаве, – якія мяне падтрымлівалі. Адно з такіх цудаў адбылося ў той дзень, калі ў мяне з'явілася сама ідэя кнігі, калі я вырашыў, што там будуць гэтыя самыя сем камянёў. Увечары таго ж самага дня падышла да мяне жонка і кажа, што вось толькі прачытала ў Бібліі адно месца і хоча, каб я таксама прачытаў. Я адкрыў Біблію, гэта быў пяцьдзясят трэці раздзел кнігі прарока Ісаі, і чытаю: «Вось, Я пакладу камяні твае на рубін і зраблю аснову тваю

У пошуках сямі камянёў

А. Шэін

з сафіраў; і зраблю вокны твае з рубінаў і браму тваю – з жамчужын, і ўсю агароджу тваю – з каштоўных камянёў». Усё як у мяне – ці ў мяне як у Бібліі, – кажа Аляксей.

Варта дадаць, што ўважлівыя чытачы змогуць знайсці ў рамана не толькі неверагодныя прыгоды, але і нямала адсылак да Святога Пісання, якія ўтвараюць своеасаблівы хрысціянскі падтэкст рамана і тым самым робяць «Сем камянёў» сапраўды каштоўнай кнігай.

– Натхняла і тое, што мае дзеці – у мяне трое сыноў – часта прасілі пачы-

таць ім што-небудзь па-беларуску, што-небудзь захапляльнае, з прыгодамі... – працягнуў расповед Аляксей. – Мы ўжо запісаліся ў бібліятэку, потым яшчэ ў адну, і месяцы за два перачыталі ўсе цікавыя кнігі на беларускай мове. І я чарговы раз зразумеў, што ўласна прыгодніцкай беларускай літаратуры для дзяцей і падлеткаў нам вельмі не хапае. Канечне, у нас ёсць, да прыкладу, «Палескія рабінзоны» Янкі Маўра, ёсць «Дзікае паляванне караля Стаха» і «Чорны замак Альшанскі» Уладзіміра Караткевіча, кнігі Людмілы Рублеўскай – але гэта зусім няшмат, – упэўнены Аляксей.

І, натуральна, тады ён вырашыў напісаць такую кнігу сам.

Цудам альбо супадзеннем можна назваць і тое, як знайшоўся мастак, які зрабіў ілюстрацыі і вокладку кнігі. Адночы А. Шэін зайшоў у Цэнтральную кнігарню ў Мінску і, убачыўшы адну кнігу ды пагартаўшы яе, быў так уражаны афармленнем, што нават запісаў сабе ў нататнік прозвішча мастака – Раман Сустаў. А пазней праз агульных знаёмых знайшоў яго і папрасіў стварыць малюнку для «Сямі камянёў».

– Пра нашу працу магу сказаць так: сустрэліся два перфекцыяністы, – распавёў Р. Сустаў і патлумачыў асаблівасць ілюстрацыяў у кнізе: – Мы вырашылі, што галоўныя персанажы застаюцца па-за межамі малюнкаў, каб кожны мог уявіць іх сабе па-свойму.

У сваю чаргу ў А. Шэйна было жадан-

не, каб кожны, хто трымае кнігу ў руках, адчуваў, што для яго хочучь зрабіць падарунак, каб усё было выдатна – малюнку, папера, афармленне. Уласна кажучы, так і сталася: першым выправіцца ў падарожжа разам з героямі рамана, кнігу хочацца проста ўзяць у рукі і ўважліва разгледзець

Р. Сустаў

надзвычай прыгожую вокладку і фарзацы з мапай Эферыі, пагартаць не абсалютна белыя, а крыху жаўтаватыя, нібы старыя старонкі... А набыць «Сем камянёў» можна ў кнігарнях «Акадэмікніга» і «Логвінаў», у інтэрнэт-крамах imbryk.by, prastora.by, knihi.by і kniger.by.

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота аўтара

(Працяг. Пачатак у № 24)

Цягам усяго часу існавання Міжэвічаў у вёсцы жыло шмат людзей, якія адрозніваліся паміж сабой нацыянальнасцю, рысамі характару, аднак аб'ядноўвае іх адно – добрая памяць аднавяскоўцаў.

Чалавек, які ўносіў у сялянскі побыт нешта новае, незнаёмае, але без чаго з цягам часу вясцоўцы не ўяўлялі свайго жыцця, быў Якуб – разумны, дапытлівы селянін. Ён любіў падарожнічаць і потым апавядаць пра свае ўражанні

аднавяскоўцам. Адночы, вярнуўшыся з чарговай вандроўкі ў Варшаву, ён прывёз лямпу-газоўку. Увечары жыхары вёскі прыйшлі да Якуба паглядзець на гэтае дзіва. Калі ён запаліў яе, усе спалохаліся і з крыкамі «Чорт у лямпе!» паразбягаліся па хатах. Але потым лямпа-газоўка замяніла капцілку-лучыну і з'явілася ў кожнай хаце.

У Якуба ў першага з'явіўся і жалезны плуг. Да таго ў вёсцы аралі зямлю драўлянымі плугамі. Калі вясцоўцы ўба-

чылі, якія пласты зямлі пераварочвае жалезны «агрэгат», у іх ледзь мову не адняло. Яны ніяк не маглі ўцяміць: «Плуг жалезны, дык і пласты павінны быць жалезнымі, арэ жалезам і жалеза вырасце».

Якуб першы ў вёсцы зрабіў комін (бо да гэтага ўсе хаты былі курныя), паказаў, як трэба акоўваць колы ў возе, каб яны служылі даўжэй.

У 1921 г. згодна з Рыжскім мірам Міжэвічы адышлі да Польшчы. Да 1939 г. у вёсцы была гміна, дзе неслі службу 5 паліцыянтаў, а таксама «кутузка», куды траплялі тыя хлопцы, якія цікавіліся палітыкай. Былі таксама карчма і невялікая крама. Пры Польшчы ў вёсцы быў кірмаш, сюды прывязджалі купцы з Еўропы, якія куплялі і прадавалі пародзістых коней.

У сярэдзіне 1930-х гг. у некаторых вясцоўцаў з'явіліся першыя радыёпрыёмнікі, і людзі сталі атрымліваць звесткі аб жыцці ва Усходняй Беларусі. Усё больш і больш адчуваўся подых зменаў, якія і адбыліся ў верасні 1939 г., калі Заходняя Беларусь уз'ядналася з БССР.

В. Казлоўская ўспамінае: «Той дзень быў вельмі цёплы, сонечны, амаль не дзьмуў вецер. Ужо з раніцы ў вёсцы па-

Памятны крыж у Міжэвічах

навала незвычайнае ўзрушэнне, мітусня. Жанчыны-гаспадыні нават не выпалілі ў печах, не падаілі кароваў, усе былі ў напружаным чаканні. І вось на бруку з боку Слоніма паказаліся машыны з чырвонаармейцамі, а за імі – танкі.

У пачатку вёскі ўжо стаялі гасцінна ўпрыгожаныя сталы. І старыя, і малыя кінуліся сустракаць салдатаў...».

Пачыналася новае жыццё з новай уладай, новымі патрабаваннямі і зменамі ў звыклым вясковым жыцці. У лістападзе 1939 г. у вёсцы адкрылася бібліятэка. Яе арганізатарам і першым бібліятэкарам быў Мікалай Філіпавіч Курыловіч. Праз некалькі месяцаў быў пабудаваны клуб, пры якім працавалі гурткі мастацкай самадзейнасці: у харавым удзельнічала 35 чалавек, танцавальным – 16 чалавек, драматычным – 15.

Вайна ў летпісе вёскі

Толькі мала часу было дадзена людзям на пленную працу і спакойнае

жыццё. Новая навала ўзрушыла і ўшчэнт зруйнавала мірнае існаванне вёскі.

Перад самай вайною ўжо адчувалася нейкая незвычайная трывога, здавалася, што на вёску апускаецца штосьці страшнае, бядоўнае.

З успамінаў В. Казлоўскай: «Ужо з раніцы 22 чэрвеня неба гудзела ад самалётаў, якія варожа і няўхільна праляталі ў вышыні. Затым па шашы з Ружанаў з'явіліся матацыклы з узброенымі салдатамі. А навокал ужо раздаваліся стрэлы, выбухі. Неба зацягвалася чорнымі хмарамі. Не было сумнення, што пачалася вайна, аб якой ужо не раз упытай гаварылі дасведчаныя жыхары вёскі.

У роспачы беглі з родных хатаў. Хаваліся ў жыцце, пад кустамі, у нейкіх ямінах, як быццам яны маглі стаць паратункам у жудасных абставінах, але ж фронт далей і далей адыходзіў на ўсход.

Тацяна МАРОЗ
Фота аўтара

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Хата, якой больш за 140 гадоў

Ініцыятары чарговага беларускага фестывалю з упэўненасцю сцвярджаюць: найбольш даступны спосаб паразумецца – спасцігнуць кухню і стравы суседзяў. Такой мэце і службыць фестываль «Еўрапейскія прысмакі ў Мёрах», што прайшоў днямі ў райцэнтры на паўночным захадзе Віцебшчыны, на мяжы з Латвіяй. Ініцыятыва яго правядзення належыць Прадстаўніцтву Еўрапейскага саюза ў Беларусі, арганізатарамі выступілі таксама адміністрацыя Мёрскага раёна і беларускі фонд «Інтэракцыя».

Кулінарны фест сабраў гаспадароў (менавіта гаспадароў – кухараў, народных майстроў, заснавальнікаў і трымальнікаў аграсядзібаў) з раёнаў, што адносяцца да Віцебскай вобласці, – Шаркаўшчынскага, Браслаўскага, Верхнядзвінскага, Полацкага ды іншых, а таксама з Латгаліі (гэта вялікі гістарычны рэгіён на ўсходзе Латвійскай Рэспублікі). У нязмушанай атмасферы на паўвостраве Мёрскага возера адбывалася таемства знаёмства з кулінарнымі сакрэтамі і рэцэптамі суседзяў, а таксама спроба зазірнуць за гарызонт – даведацца пра стравы чэхаў, немцаў і французаў ад прадстаўнікоў гэтых краінаў.

А пачалося ўсё з невялікай афіцыйнай часткі, пад час якой са сцэны прысутных віталі старшыня Мёрскага раённага выканкама Ігар Кузняцоў, консул Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Даўгаўпілсе (Латвія) Антаніна Струнеўская і кіраўнік Прадстаўніцтва Еўрапейскага саюза ў Беларусі Майра Мора. Далей на сцэне пачаліся выступленні самадзейных артыстаў і фальклорных калектываў гаспадароў свята і гасцей. Да месца тут зазначыць, што беларуская мова гучала, бадай, не часцей за латышскую, хаця акурат пераважная большасць удзельнікаў была з Віцебшчыны. Зрэшты, і словы вітанія па-беларуску прагучалі толькі з вуснаў спн. М. Мора. Гэта дало магчымасць пазней падзякаваць ёй за тое, што «на сцэне была хаця б адна беларуска».

Праз увесь паўвостраў працягнуліся два доўгія шэрагі гасцінных сталоў з прысмакамі. І не толькі – завіталі на свята сярэднявечнага музыкі і рыцары, рамеснікі, Сяржук Доўгушаў з ягоным гуртом «VugaJ», а ў адмысловай інфармацыйнай зоне можна было даведацца аб праграмах, што прапануе для нашай дзяржавы Еўрасаюз. Сярод іх – міждзяржаўная праграма трансгранічнага супрацоўніцтва «Бэлла кузіна», праграмы «Падтрымка інфраструктуры якасці – бяспека харчовых прадуктаў» і «Малыя рэкі – вялікія праблемы. Працуем разам над абаронай і будучыняй малых рэк басейна ракі Дзісна». Пад час брыфінга для журналістаў І. Кузняцоў зазначыў, што галоўнаю

ідэяй гэтага ды іншых фестывалю на Мёршчыне – даць магчымасць людзям з розных рэгіёнаў і краінаў сустрэцца, пазнаёміцца, а ў выніку з’явіцца новыя ідэі, будуць рэалізаваныя новыя праекты ў экалагічнай, культурнай, эканамічнай галінах. На пытанне вашага карэспандэнта пра супрацоўніцтва Мёрскага ра-

М. Мора, А. Струнеўская, І. Кузняцоў

клёцкі, якія ў нас называюць «камы». Хочацца захаваць усе рэцэпты, якімі карысталіся нашыя продкі.

сядзённым жыццём гатуем тэя ж піражкі пад назваў «скансы», а таксама распаўвадаем іншым на розных

Налівашка, скансы і шэры гарох са шкваркамі

Чым яшчэ накормім землякоў і еўрапейцаў?

Стараверская кухня ад Людмілы Ананіч

ёна з майстрамі і калектывамі Латгаліі па-за фестывальнымі сустрэчамі старшыня райвыканкама зазначыў:

– На нашай зямлі гэта не адзіны фестываль. Да нас у госці прыязджаюць з Краславы, іншых латгаліі паселішчаў, мы ездзім да іх. І гэта яшчэ адна нагода паглядзець адно аднаму ў вочы, нешта абмеркаваць. Старыя нашыя ездзілі адзін да аднаго – чаму цяпер нам, маючы машыны, не пераадолець якіх 50 кіламетраў? І, пазнаёміўшыся сёння, людзі будуць сустракацца пазней, абменьвацца сваімі ведамі, традыцыямі, уменнямі.

А вось што распавяла кардынатар праекта «Бэлла кузіна» па Віцебскай вобласці Ала Корань:

– У нашай вобласці ёсць рэцэпты, якія не сустракаюцца ў іншых рэгіёнах. Можна назваць страву «налівашка». Гэта цёртая бульба з дадаткамі, якую наліваюць у кішку і гатуюць. Называюць яе і папросту «кішка», але... хочацца назваць і прыгажэй. Ёсць яшчэ

Мы іх збіраем, прымяняем у сябе на аграсядзібах, частуем гасцей.

Вядома, пра ўсіх удзельнікаў распавесці складана. Былі аграсядзібы «Рэзідэнцыя Бабы Мароз» з Дзісны, «Белыя росы» з Язна, «У Пятровіча» з Узмёнаў, клуб беларускай нацыянальнай кухні «Цвечынскія прысмакі» (усе з Мёршчыны), «Юстыніянава» з Верхнядзвіншчыны, «Паўсвіж» з Лепельшчыны, «Лука» з Полаччыны, «Палына» з Глыбоччыны, «Азёрная» з Расоншчыны, а госці з суседняй Шаркаўшчыны распавялі пра свой «Яблычны Спас» у Алашках, на сядзібе знакамітага І. Сікоры...

Мне ж хочацца прывесці вытрымкі з дзвюх гутарак.

Першая размова – з Людмілай Ананіч, кіраўніком аматарскага аб’яднання стараверскай кухні, гульні і фальклору пры доме культуры ў в. Більдзюгі Шаркаўшчынскага раёна.

– Мы з 2002 г. збіралі рэцэпты ў нашых старажылаў, а з 2009-га пачалі іх увабляць у жыццё. І ў паў-

сустрэчах ды святах. Раней у нас пяклі вялікія бліны на дражджавым песце «драчоны». Яны складваліся адзін на адзін (да 15 часам даходзіў лік), а паміж імі – масла, тварог. Яшчэ для вялікіх сем’яў рабілі «гульні»: пякуцца тонкія бліны, таксама складваюцца як торт, а паміж імі – тварог і масла. А тады на патэльні ў печ. Асноўныя рэцэпты, што бліны начыняныя, а памаскоўска гэта – крапаня, крапанікі. Гэтка традыцыя – крапаць – ад таго, што ў старавераў былі вялікія сем’і. Кажуць, што ў іх заўсёды чысціня. І гэта праўда: нават у вялікай сям’і ў кожнага быў свой посуд. Калі тхосьці хварэў, то праз посуд не распаўсюджвалася хвароба. Сёння прывезлі не толькі стравы стараверскія, але і гульні ды загадкі.

Эрык Кондрат прыехаў з Лудзы, самага старога горада краіны-суседкі, што на паўночным захадзе Лат-

Эрык Кондрат

Кулінарны фестываль у Мёрах, свята смакаў і традыцыйных рэцэптаў, закончыўся. Але ёсць два прыемныя моманты. З ліпеня такі ж фест прайшоў у Рагачове. Там былі свае стравы з мёду, мяса, рыбы, бульбы – паводле тамтэйшых густаў. А ў Мёрах, запэўніў кіраўнік раёна, фестываль будзе мець працяг. Так што – запомніце адрасок і тэму для вандроўкі налета.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара

Ліпень

14 – Пятро Сакол (сапр. **Масальскі Пётр Аляксандравіч**; 1905, Латвія – 1985), паэт, перакладчык, аўтар вершаў, п'есаў – 110 гадоў з дня нараджэння.

15 – Грунвальдская бітва (Польшча; 1410), вырашальная бітва Вялікай вайны 1409 – 1411 гг. паміж ВКЛ і Польшчай з аднаго боку і Тэўтонскім ордэнам з другога – 605 гадоў з часу бітвы.

15 – Дубоўка Уладзімір Мікалаевіч (1900, Пастаўскі р-н – 1976), паэт, празаік, перакладчык, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы (1962) – 115 гадоў з дня нараджэння.

16 – Загорская Ніна Сямёнаўна (1940, Баранавіцкі р-н), паэтка, публіцыст, крытык, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2004) – 75 гадоў з дня нараджэння.

19 – Карніловіч Аляксандр Восіпавіч (1800, г. Магілёў ці Магілёў-Падольскі (Украіна) – 1834), дэкабрыст, ваенны гісторык, літаратар – 215 гадоў з дня нараджэння.

19 – Шукелойць Антон Антонавіч (1915, Ашмянскі р-н), беларускі культурны і грамадскі дзеяч у ЗША, старшыня Беларуска-амерыканскага задзіночання (БАЗА) – 100 гадоў з дня нараджэння.

20 – К'яры Бернгард (1965, Аўстрыя), нямецкі вучоны-гісторык, даследчык усходнеўрапейскай гісторыі, у тым ліку гісторыі Беларусі – 50 гадоў з дня нараджэння.

20 – Гальяш Леўчык (сапр. **Ляўковіч Ілья Міхайлавіч**; 1880, Слонім – 1944), пісьменнік, фалькларыст – 135 гадоў з дня нараджэння.

21 – Янка Бобрык (Іван Іванавіч; 1905, Глук – 1942), паэт, кінатэатральны аўтар артыкулаў па гісторыі кіно і пытаннях развіцця беларускай кінематографіі, удзельнік абароны Ленінграда – 110 гадоў з дня нараджэння.

22 – Акулёнак Пётр Сяргеевіч (1910, Талачынскі р-н – 1996), танцоўшчык, балетмайстар, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 105 гадоў з дня нараджэння.

22 – Сухі Павел Восіпавіч (1895, Глыбокае – 1975), расійскі авіяканструктар, адзін са стваральнікаў рэактыўнай і звышгукавой авіяцыі, лаўрэат Ленінскай (1968), Сталінскай (1943) і Дзяржаўнай (1975) прэміяў СССР, прэміі № 1 імя А.М. Тупалева, двойчы Герой Сацыялістычнай Працы (1957, 1965) – 120 гадоў з дня нараджэння.

23 – Брэтцар Якуб (1690, Пінск – 1733), жывапісец, аўтар шматлікіх размалявак інтэр'ераў беларускіх касцёлаў і абразоў (некаторыя з іх захаваліся) – 325 гадоў з дня нараджэння.

23 – Карнеева Ніна Аляксееўна (1920, Расія – 2007), актрыса, народная артыстка Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

24 – Белавускі Барыс Мікалаевіч (1930, Хоцімск – 1998), касманаўт-выпрабавальнік – 85 гадоў з дня нараджэння.

24 – Крашэўскі Люцыян (1820, Пружаны – 1892), мастак, фатограф, удзельнік паўстання 1863 – 1864 гг. – 195 гадоў з дня нараджэння.

24 – Ярашэвіч Міканор Казіміравіч (1885, Стаўбцоўскі р-н – 1937), грамадска-палітычны дзеяч, вучоны-аграном, педагог, ініцыятар адкрыцця ў Мінску першай вышэйшай тэхнічнай навучальнай установы – Беларускага політэхнічнага інстытута (цяпер Беларускае нацыянальнае тэхнічнае ўніверсітэт) – і яго першы рэктар – 130 гадоў з дня нараджэння.

25 – Ілары Барашка (Іларыён Мацвеевіч; 1905, Карэліцкі р-н – 1968), пісьменнік, крытык, драматург, перакладчык – 110 гадоў з дня нараджэння.

Купаме

Уздоўж

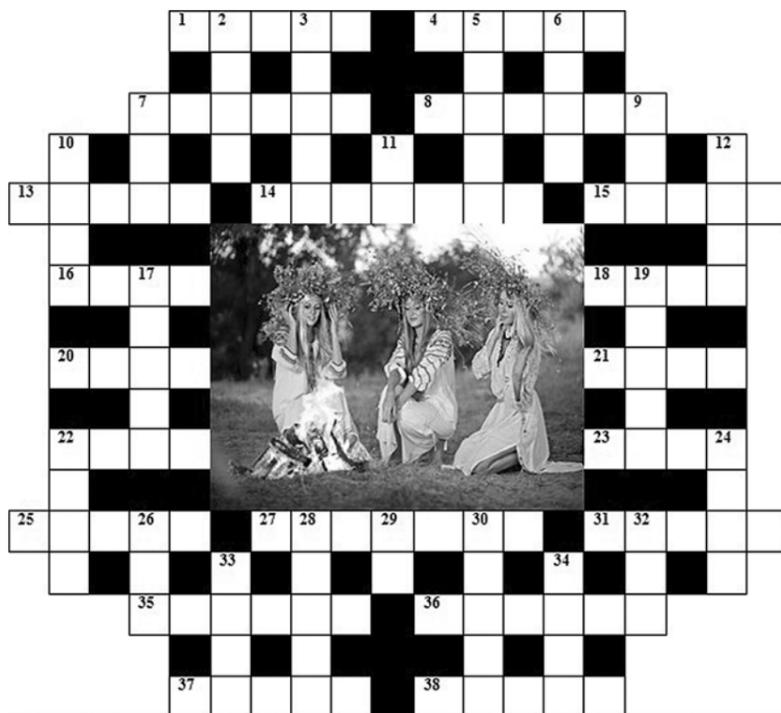
1. «Чуць толькі купальскае ... // Наблізіцца з ночкай сваёй, // Як папараць-кветкай заклатай // Чаруе няшчасных людзей». З верша Янкі Купалы «Заклятая кветка». **4.** Гарманічнае спалучэнне некалькіх музычных гукаў рознай вышыні. **7.** Зблытаныя пучкі жытніх сцяблоў, якія, паводле павер'я, робяць ведзьмы ў купальскую ноч. **8.** Купальская зёлка; лічылася моцным абярэгам у спалучэнні з тояй. **13.** З Пятрова дня – чырвонае лета, зялёны ... (прык.). **14.** Калі ... паспявае, дык паспее і жыта (прык.). **15.** «А патрывожаныя ... // Спяваюць хорам, як анёлы, // Але кусаюць па-чартоўску». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». **16.** Языкам, як ... хвастом (прык.). **18.** Як кусок сала, то і ... патрава (прык.). **20.** «У іх русалкі заблуталі ... // Рвуць і блутаюць срэбныя ніці». З верша М. Багдановіча «Над возерам». **21.** «А ў гародзе боб паламаўся, // За дзеўкамі ... ганяўся» (прык.). **22.** «Ой, ... на Івана // Проці Івана ночка мала, // Ой, ... на Івана». З беларускай народнай песні «Ой, ... на Івана». **24.** Рэмень, або ...; яго ў купальскую ноч мужчыны здымалі пры пошуку папараць-кветкі. **25.** Вышэйшы слой прывілеяванага класа. **27.** «Чабору ..., што Купалка падарыла, // Калі яе ля вогнішча злавіў». З верша Максіма Танка «Гербарый». **31.** Прысвятак, які беларусы-католікі адзначалі 26 ліпеня. **35.** Шалудзівае ... і ў ліпені дубе дубе (прык.). **36.** «Купала, Купала, // Што ў цябе прапала: // Ці мёд, ці гарэлка, // Ці красная ...?» З купальскай песні. **37.** У ліпені ... радуецца (прык.). **38.** «Недзе ... ціха струны наладжвае». З верша Максіма Танка «Канцэрт у сене».

Упоперак

2. Гора табе, ..., калі цябе карова коле (прык.). **3.** Цыліндрычнае збудаванне для наклеякі аб'яваў, афішаў. **5.** Мінерал, разнавіднасць крэменязёму. **6.** Ногі носіць, а ... кормяць (прык.). **7.** Про-

цігласць дабру. **9.** «У купальскую ... // над прасторамі вод // цалаваліся явар з калінаю». З верша П. Труса «У купальскую ноч». **10.** Тое, што і шанс. **11.** «Сёння Купала, а заўтра ... // Ды зайграй, сонейка, зайграй нам». З купальскай песні. **12.** На Іванаў дзень цвет, на Іллёў дзень – ... (прык.). **17.** Ліпень-... шчодры на духмяныя ягады (прык.). **19.** Закруглены шрыфт. **22.** Усходы, пасевы азімых культур. **24.** Святы Пятро жыта спеліць, святы Кузьма сярпы робіць, а святы Дзям'ян ... грабе (прык.); прысвятак Кузьмы і Дзям'яна адзначаўся 14 ліпеня. **26.** Каса любіць сытага, а ... – галоднага (прык.). **28.** «Шчасце адшукайце // З тою чырвань-кветкай. // На вяселлі вашым // ... будзе сведкай». З верша А. Ржэўскай «Папараць-кветка». **29.** Вокліч, якім панукаюць каня. **30.** «З чараўніцаю зелле князь вара». З верша Янкі Купалы «Песня-...». **32.** Вокліч з пераможнай інтанацыяй. **33.** Жаргон. **34.** Месца, дзе адбываюцца канспіратыўныя сустрэчы.

Склад Лявон ЦЕЛЕШ

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРЫС – эпічны жанр, што сінтэзуе заканамернасці навуковага і мастацкага спазнання. Рэальны факт і вобраз суіснуюць як цэласнае двухадзінаства публіцыстычнага зместу і формы. Спецыфіка нарыса выяўляецца ў адкрытай тэндэнцыінасці задумы, выразнасці пазіцыі аўтара, аператыўнасці асвятлення надзённых праблемаў сучаснасці. Для нарыса характэрныя свабода сюжэтно-кампазіцыйнай будовы, вялікая колькасць жанравых разнавіднасцяў (падарожны, партрэт, даследаванне, эсэ і інш.).

Элементы нарыса былі ў розных жанрах літаратуры Старажытнай Русі: летапісах, жыццях, хаджэннях, хроніках, словах («Слова аб палку

Ігаравым»), паэзіі – у палемічнай літаратуры 2-й пал. XVI – 1-й пал. XVII ст.

Вытокі беларускага нарыса – у палемічнай літаратуры 2-й пал. XVI – 1-й пал. XVII ст. («Трэнас» М. Смярыцкага, «Дыярыш» А. Філіповіча і інш.). Зараджэнне нарыса як жанру ў беларускай літаратуры адносіцца да сярэдзіны XIX ст. (краязнаўчыя нататкі П. Шпілеўскага, У. Сыракомлі). Фрагменты нарыса ёсць у этнаграфічных працах П. Шэйна, Е. Раманава, М. Нікіфароўскага (2-я пал. XIX – пач. XX ст.). Зрух у развіцці нарыса абумоўлены ўзнікненнем першых легальных нацыянальных выданняў (газ. «Наша доля», «Наша Ніва», 1906). Пачынальнікамі нарыса былі першапраход-

цы новай беларускай літаратуры: Ядвігін Ш. («Лісты з дарогі»), Янка Купала («Думкі з пабыцця ў Фінлянды на Іматры»), Цётка («З дарогі», «Успаміны з паездкі ў Фінляндыю»), М. Багдановіч («З легніх уражанняў»), Якуб Колас («З румынскага фронту»), М. Гарэцкі («На імперыялістычнай вайне»).

Паскоранае развіццё нарыса адбывалася ў 1920-я – пач. 1930-х гг. На старонках перыядычных выданняў і кніг адлюстраваныя рэвалюцыйныя пераўтварэнні ў жыцці вёскі і горада: «1200 вёрст па Беларусі» М. Чарота, «Падарожжа на новую зямлю» М. Зарэцкага, «Па сонечным шляху» В. Сташэўскага, «Наступ на горы» Цішка Гартнага, «Ад Мядзведжай гары да Белага мора» П. Галавача і інш. З нарысамі выступалі Якуб Колас, Кузьма Чорны, Ян Скрыган, Міхась Лынькоў, Змітрок Бядуля, Э. Самуіленак, П. Броўка, П. Глебка, Х. Шынклер, С. Баранавыч, У. Мяжэвіч, Ю. Лявонны і інш. У Вялікую Айчынную вайну публіцыстыка цэнтральнага і армейскага друку (творы Кузьмы Чорнага,

Кандрата Крапівы, Янкі Купалы, Якуба Коласа, М. Лынькова) адлюстравала характэрнае ў жыцці фронту, тылу, акупаванай тэрыторыі Беларусі. У пасляваенны час апублікаваны цыкл «Шляхамі вайны» Лынькова, «У родных лясах» Г. Шчарбатава, «Пульс жыцця» і «Дзёнік сувязіста» Шынклера і інш. Набыткі 1950 – 1960-х гг., пераважна «вясковага» нарыса, вызначаны арыентацыяй на праўдзівы паказ жыцця: «Светлы шлях» і «Зямныя вузлы» І. Дуброўскага, «Ключы ад Сезамы» і «Дзівасіл» В. Палтаран. Урбаністычная тэма прадстаўленая ў У. Дадзіямава, А. Кулакоўскага, В. Мысліўца, Э. Ялугіна і інш. Нарыс пашырыў свае геаграфічныя абсягі: «Вачыма друга: Польскі дзёнік» і «На другім баку планеты» Я. Брыля, «Ліпень у дарозе» І. Мележа, «За акіянам» Лынькова, «Казкі янтарнай краіны» У. Караткевіча, «Два месяцы ў Нью-Ёрку» І. Шамякіна, «Эль Махрыб» В. Вольскага і інш.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)